

A BUK KAI PAULO RA APOSTOLO TADAV RA TARAI ROM

¹ Paulo, a tultul kai Iesu Kristo, di ga ting pa ia upi na apostolo, di ga tibe vaire vue ure ra bo na varvai kai God,

² nam i ga vatading value tana ma ra ngie i ra lavur propet ta ra Buk Tabu,

³ ure Natuna Iesu Kristo kada Luluai, nina di ga kava ma ra pal a pakana ta ra vuna tarai David,

⁴ ma ta kana nilaun mulai kan ra minat i ga vak-ilang vadekdek ia ba ia ra ongor na Natu i God, ta ra Tulungea i ra gongom na mangamangana:

⁵ ure nina ave tar vatur vake ra varmari ma ra kiki na apostolo, upi ra lavur vuna tarai diat a vatur vake ra tinorom ta ra nurnur, ure ra iangina;

⁶ avat bula livuan ta diat, di ga ting pa avat upi avat kai Iesu Kristo;

⁷ tadav avat par ava ki Rom, a vakak na tarai kai God, di ga ting pa avat upi avat a umana tena gongom: A varmari tadav avat ma ra malmal tai God, Tama i dat, ma ra Luluai Iesu Kristo.

A niaring na pite varpa

⁸ Go lua, iau pite pa kaugu God tai Iesu Kristo ure avat par, tago di vatavatang kavava nurnur ta ra rakarakan a gunagunan par.

⁹ Tago ra God nam ba iau toratorom tana ma ra tulungeagu ta ra bo na varvai kai Natuna, i

nunure muka, ba pa iau ngo ma ra niaring ure avat,

¹⁰ ma ta kaugu niaring a bungbung iau lul God, upi ba tumu i mamainge damana, ina pait valar pa kaugu vinavana tadav avat.

¹¹ Tago iau mainge tuna ba ina gire avat, upi ina tul tar ta vartabar ta vavat ba na topa ra tulungea i vavat, upi na vapidikat avat;

¹² a kukuraina dari, ba dat a vamaram vargilliane dat, ure kada nurnur, avat ure kaugu nurnur ma iau ure kavavat.

¹³ Ma pa iau mainge ba avat a tuptup, a tara na turagu, ba iau ga kumkubu milat, ba ina tadav avat (ma tuk tar ta ra bung gori pa iau ga langalanga) upi ina gire ta vuai kaugu papalum pire vavat, da iau tar gire tai ta umana Tematana bula.

¹⁴ Kaugu ra tiniba muka ba ina varvai pire ra umana Elenas, ma pire ra enana tarai bula, pire diat dia kabinana ma diat dia tabobo.

¹⁵ Damana, iau iat, iau tar mainge tuna upi ina ve ra bo na varvai ta vavat bula ava ki Rom.

A dekdek i ra bo na varvai

¹⁶ Tago pa iau vavirvir ma ra bo na varvai; tago ia ra dekdek i God upi na valaun vapar diat dia nurnur; a te Iudaia lua, ma ra te Elenas bula.

¹⁷ Tago tana iat ra varvatakodo kai God i arikai ta ra nurnur upi ra nurnur; da di ga tumu ia: A umana tena takodo diat a laun ta ra nurnur.

A nirara kai ra tarai

¹⁸ Tago ra kankan kai God i tar vana rikai marama ra bala na bakut ure ra lavur varpiam tadav God ma ra mangamangana ba pa i takodo

pire ra tarai, nina dia taun bat ra dovotina ma ra mangamangana ba pa i takodo;

¹⁹ tago nam ra minatoto ure God ba na topa ra tarai i tar arikai ta diat; tago God i tar vateten tar ia ta diat.

²⁰ Tago ra lavur magit ure God ba pa dia vevengene papa ra vunapai ra vavaki na rakarakan a gunagunan dia tar tur kapa ta ra mata i ra tarai tago ra lavur magit di ga vaki diat, dia vamototone diat ure ra dekdek i God ba pa na mutu, ma ba ia ra God tuna; ma damana pa dia langalanga muka;

²¹ tago ba dia tar nunure God, pa dia ga ru ia da i topa God, ma pa dia ga pite varpa pirana; dia ga nuknuk vakuku, ma i ga bobotoi ra tabobo na bala i diat.

²² Ba dia ga malamala tena kabinana, dia ga papaua vanavana,

²³ ma di ga pukue ra minamar i God, ba pa na nunure ra mareng na minat, upi na da ra malalar i ra tutana ba na mareng boko, ma ra malalar i ra umana beo, ma ra lavur leing ba a ivat ra kak i diat, ma ra lavur mangana dia kakakao ra pia.

²⁴ Kari go God i ga nur tar diat ta ra lavur magit i dur, nina i arikai ta ra lavur bilak na mamainga ta ra bala i diat, ba diat a vabilak vargilliane ra paka i diat;

²⁵ tago dia ga pukue ra dovotina ure God, ma dia ga kia vue ma ra vavaongo, ma dia ga manga ru ra magit God i ta vaki ia ma dia ga ongo tana, ma ta ra Tena Vavaki pata, nina i ti doan tukum. Amen.

²⁶ Kari go ra vuna God i ga nur tar diat ta ra

lavur bilak na mamainga; tago kadia vaden dia ga kia vue nam ra mangamangana di ga vaki diat me ma nam ba pa i topa diat;

²⁷ ma damana bula ra tarai, dia ga vana kan ra vaden ma ra mengamangana tinaulai, ma kadia kaina mamainga i ga malamalapang vargil, a tarai dia ga pait nam i bilak varurung ma ra tarai ka, ma ra vapuak, ba i ga topa ra kaina maukua i diat, i ga tadav diat muka.

²⁸ Ma tago dia ga ole upi diat a vatur vake ra minatoto ure God ta ra nuknuk i diat, God i ga nur tar diat ba diat a mur ra kaina nuknuk i diat, upi diat a pait nam ra lavur magit ba pa i topa ia;

²⁹ dia ga buka ma ra mangamangana gegagege, a lavur mangamangana ba pa i takodo, a varbat, ra kaina ninunuk; dia ga buka ma ra varngu, a vardodoko, a varpuapuai, a vaongo, avavagu; dia ga varvamaiano,

³⁰ dia ga varurai vargil, dia ga milmilikuane God, pa dia ga ruva, dia ga malamala luluai, dia ga tibuna pite pa diat mulai, dia ga pait vaarike ra lavur kalamana kaina mangamangana, dia ga piam vue ra umana tavu i diat,

³¹ pa dia ga minana, dia ga vatamam vue ra lavur magit dia ga kubu ia, pa ta bo na mangamangana, da nam di ga vaki ra tarai me, i ga ki ta diat, pa dia ga varmari;

³² dia ga nunure ra varkurai kai God, ba diat dia papait go ra lavur magit, diat a virua tana; ma vakir dia ga pait diat ika, dia mulaot bula ta diat, dia papait diat.

2

A varkurai kai God

¹ Damana pa u langalanga To An, ba u to ia bar, u varkurai; tago nam u kure ta ra tikai tana, u kure vakaina mule u tana; tago u nam u kure ta tikai, u papait bula nam ra lavur magit.

² Ma da nunure ba ra varkurai kai God i dovot muka pire diat dia papait nam ra lavur magit.

³ Ma dave u To An, u nam u kure diat dia papait nam ra lavur magit, ma u bula u papait diat, u biti vang ba ra varkurai kai God pa na tadav u?

⁴ Ba dave, u nuk piapiam laka ra pepeal bo na magit ta kana varmari ma kana kini vovovon ma ba pa i ga bali lulut kaum mangamangana, ma pa u nunure vang ba ra varmari kai God i varirap u ta ra nukpuku?

⁵ Ma tago i leo ra balam ma pa u nukpuku, u lu varurue mule ra ngala na kankan ta ure u upi ra bung na kankan ma ra bung ba da vaarike ra dovot na varkurai tana kai God;

⁶ nina ba na vapuak ra tarai par tikitikai da kadia lavur papalum;

⁷ diat dia ongor vatikai ma ra bo na papalum upi ra minamar ma ra variru ma ra nilaun tukum, na tul tar ra nilaun ba pa na mutu ta diat,

⁸ ma diat dia varpuapuai, ma pa dia torom ta ra dovotina, ma dia torom uka ta ra lavur mangamangana pa i takodo, a kankan ma ra ninunuk na bala kadik,

⁹ a kinadik ma ra niligur na tadav ra lavur tarai par dia pait ra kaina, a Iudaia lua ma ra Elenas bula;

¹⁰ ma ra minamar ma ra variruru ma ra malmal tadav diat par tikatikai dia papait ra magit i boina, tadav ra te Iudaia lua ma tadav ra te Elenas bula;

¹¹ tago ra tarai dia varogop par ta ra mata i God.

¹² Tago diat par dia ga pait ra varpam ma pa ta boko ra tinata na varkurai, diat a virua ma pa da takun diat ma ra tinata na varkurai; ma diat par dia tar nunure ra tinata na varkurai ma dia tar pait ra varpam, da ga kure diat ta ra tinata na varkurai;

¹³ tago vakir diat dia valavalongore ra tinata na varkurai dia takodo ta ra mata i God, diat ika, dia pait ot pa ra tinata na varkurai, da vatang diat ba dia takodo;

¹⁴ tago ona ra umana Tematana dia pait ot pa ra lavur magit i tur ta ra tinata na varkurai ta ra ko na nuknuk i diat ika ma pa ta tinata na varkurai boko pire diat, nam diat, ba pa dia vatur vake ra tinata na varkurai, diat ra varkurai ure diat mulai;

¹⁵ tago dia vaarike ra papalum kai ra varkurai di ga tumu ia ta ra bala i diat, kadia varkurai na bala i varvai dovot tana, ma ra lavur nuknuk i diat i kure pukpukue vakakaina diat, ma i valangalanga bula diat,

¹⁶ ta nam ra bung ba God na kure ra lavur magit na pidik kai ra tarai tana tai Iesu Kristo, varogop ma kaugu bo na varvai.

Ra tarai Iudaia ma ra tinata na varkurai

¹⁷ Ma ona u kap iang, ba Iudaia, ma u ki vovovon ta go ra tinata na varkurai, ma u ogogabut tai God,

¹⁸ ma u nunure kana mamainga, ma u kure ot pa ra lavur enana magit, tago u kabinana ta ra tinata na varkurai,

¹⁹ ma ona i tar ot muka ra nuknukim ure u, ba u a raprap kai ra umana pula, a kapa pire diat dia ki na bobotoi,

²⁰ a tena varvateten pire diat dia papaua, a tena vartovo pire ra umana kuramana, tago u vatur vake tika na mangana kabinana ma ra dovotina ta ra tinata na varkurai;

²¹ u nam, u tovo ta ra tikai, dave pa u tovo mule u laka? U nam, u varvai dari, ba, koko ta tutana na loalong, dave u, u loalong, ba pata?

²² U nam, u biti dari, ba, koko ta tutana na po, dave u, u po, ba pata? U nam u milikuane ra lavur tabataba, dave u, u long ta ra pal na lotu, ba pata?

²³ U nam, u langlang ma ra tinata na varkurai, dave u, u milikuane God, tago u piam kana tinata na varkurai, ba pata?

²⁴ Tago avat ra vuna kari a umana Tematana dia milikuane ra iang i God, da di ga tumu ia.

²⁵ Tago a dovotina, a pokakikil i vadongone u, ona u pait ot pa ra tinata na varkurai; ma ona u piam vue ra tinata na varkurai, kaum pokakikil i varogopane u ma diat pa dia poko kikil.

²⁶ Damana ona nam ba pa i pokakikil na torom ta ra tinata na varkurai, dave pa da nuk ia ba i varogop ra pokakikil i tar tur tana?

²⁷ Ma ona tikai pa di poko kikil ia i ki damana iat varogop di ga kava, ma i pait ot pa ra tinata na varkurai, dave, pa na kure vakaina u laka, tago u tar vatur vake ra tinata na varkurai ma ra pokakikil i tur bula tam, ma u piam vue ra tinata

na varkurai?

²⁸ Tago nam ba ra lavur vakilang dia tur ta ra pakana ka, vakir a te Iudaia; ma vakir ia ra dovot na pokakikil ona di pait ia ta ra i pakana ka;

²⁹ ma ona tikai i takodo ra balana, ia ra te Iudaia tuna nam; ma ra pokakikil tuna, nina ba i tur ta ra balana, ta ra tulungen, ma vakir nam di pait ia ka varogop ma ra matana buk ta ra tinata na varkurai; a tarai pa dia pite pa go, ma God ka i pite pa ia.

3

¹ Ba damana, ava ra magit ba ra vuna tarai Iudaia dia manga boina tana; ma ava ra magit i boina ta ra pokakikil?

² Mangoro na magit dia boina tana; ma go ia ra luaina, ba di ga nur tar ra tinata kai God ta diat.

³ Ma dave, ona ta ra na ta diat pa dia ga nurnur? Na pak laka tana ra dovotina kai God, tago dia ga ko iba upi ra nurnur?

⁴ Koko muka! Maia pa, boina ba na po rikai ba God i dovot ma ra tarai par dia vaongo; da di ga tumu ia dari:

“Upi na po ba i dovot kaum lavur tinata, Ma upi una ongaongor ona u vana ta ra varkurai.”

⁵ Ma ona kada mangamangana ba pa i takodo i vaarike ra mangamangana takodo kai God, ava dat a tatike? Kan God pa i takodo bar, ona na babali na kankan ta dat? (Iau tata da ra mangamangana kai ra tarai.)

⁶ Koko muka! Damana, God na kure dawatane ra rakarakan a gunagunan?

⁷ Ma ona ra dovotina kai God i tar manga arikai ma i tar vangala pa kana minamar ta go kaugu vavaongo, ta ra ava di kure mule iau, da iau a tena varpam?

⁸ Ma pa i dari laka (da di vaongo pa avet, ma di biti ba ave tatatike): Dat a pait ra kaina magit, upi ra bo na magit na arikai tana? Ma ra varkurai na balbali i tadav diat i takodo muka!

Pa ta tikai ia ra tena takodo

⁹ Ava mulai? Da manga boina laka ta ni diat? Patana, vakir ure ta magit; tago lua da ga takun ot pa ra umana Iudaia ma ra umana Elenas bula ma ra varpam;

¹⁰ da di ga tumu ia dari:

“Pa ta tikai i takodo, vakir ta tikai ka;

¹¹ Pa ta tikai matoto,
Pa ta tikai i tikan upi God;

¹² Diat par dia tar vana rara, diat par pa dia boina ure ta magit;

Pa ta tikai i pait ta bo na magit, patana, vakir ta tikai ka;

¹³ A kongkong i diat i da ra babang na minat i tapapa;

A kamea i diat i tar tatata na vavagu;

A taring, da kai ra vui i varvarpidik, i ki ra vavai ra bul na ngie i diat;

¹⁴ A ngie i diat i buka ma ra varvul ma ra tinata i mapak;

¹⁵ A kau i diat i vutvut upi ra vardodoko;

¹⁶ A vinirua ma ra uliran i tur ta kadia lavur nga;

¹⁷ Ma pa dia ga nunure ra nga i ra malmal;

¹⁸ Pa ta bunurut ure God i tur ta ra luaina mata i diat.”

¹⁹ Ma da nunure muka go, ba ra lavur magit par a tinata na varkurai i tatike, i tatike ta diat dia tur ta ra vavai na tinata na varkurai; upi na paum bat ra ngie i diat par, ma upi na arikai ba ra rakarakan a gunagunan i rara parika ta ra mata i God;

²⁰ tago ure ra tinorom ta ra tinata na varkurai pa da vatakodo ta tikai ta ra luaina matana; tago ra tinata na varkurai i vakabara dat ure ra varpam.

Ra varvatakodo kai God

²¹ Ma go ra varvatakodo kai God, nina ba pa i vuna ta ra tinata na varkurai, i tar vana rikai, ma ra tinata na varkurai ma ra lavur propet diat tar varvai dovot i tana;

²² a varvatakodo kai God iat ta ra nurnur tai Iesu Kristo kadiat par dia nurnur; tago pa dia enana varbaiai;

²³ tago diat par dia tar varpam ma dia iba upi ra minamar i God,

²⁴ di vatakodo vakuku diat ta kana varmari iat ure ra varkul na varvalaun kai Kristo Iesu;

²⁵ nina ba God i ga vaarike tar ia upi a varporong, ure ra nurnur ta ra gapuna, upi na vaarike ra takodo na varkurai kai God, tago i nur vue ke boko ra lavur varpam dia tar pait ia amana ta ra kini na varvamadudur kai God;

²⁶ iau biti upi na vaarike go gori kana takodo na varkurai; upi ia iat na takodo ma na vatakodo bula nina i nurnur tai Iesu.

²⁷ Akave la ta magit ba dat a vavagia pa dat i tana? Di tar kure vatukum vue. Ta ra varkurai

ava? Ure ra varkurai na papalum vang? Patana; ure ke ra varkurai na nurnur.

²⁸ Damana da nuk ot pa ia, ba di vatakodo ra tutana ure kana nurnur ma vakir ta ra papalum i vuna ta ra tinata na varkurai.

²⁹ Dave God a God kai ra Iudaia ka laka? Vakir vang a God kai ra lavur Tematana bula?

³⁰ Maia, kai ra lavur Tematana bula; tago ia ra kopono God ka ba na vatakodo ra pokakikil ma ra nurnur, ma diat pa dia pokakikil ure ra nurnur.

³¹ Dave bar, da papait na punpun vue laka ra tinata na varkurai ma ra nurnur? Koko muka! Maia pa, da vatur vapidikat ia ka.

4

Abaraam ia ra bo na valavalar

¹ Ava dat a tatike ba Abaraam, tama i dat ta ra palapaka, i tar vatur vake?

² Tago ona di tar vatakodo Abaraam ure kana lavur papalum, kana ta magit ba na tibuna pite pa ia mulai tana; ma vakir ta ra mata i God.

³ Tago ava ra Buk Tabu i biti? “Abaraam i ga kapupi God, ma di ga luk tar ia tana ba ra mangamangana takodo.”

⁴ Ma go, nina i papalum pa di tul tar kana vapuak ure ra varmari, ure ke ra varkul.

⁵ Ma nina ba pa i papalum, ma i nurnur uka tai nina i vatakodo ra tena varpiam, di vatavatang tar kana nurnur da ra mangamangana takodo.

⁶ Da David bula i varvai ure ra varvadoan kai nam ra tutana, ba God i vatang tar ra mangamangana takodo tana, ma i iba upi ra lavur bo na papalum,

⁷ i biti:

“Dia ti doan nam diat, ba di tar pun vue kadia lavur niol,

Ma di tar tuba kadia lavur varpiam.

⁸ I ti doan nam ra tutana ba ra Luluai pa na vatang tar kana lavur varpiam tana.”

⁹ Dave go ra nidoan, ure diat ika ra pokakikil, ba ure diat bula laka pa dia pokakikil? Tago di biti dari: Di ga vatang tar ra nurnur tai Abaraam da ra mangamangana takodo.

¹⁰ Di ga luk davatane tar ia? Ta nam ra kilala ba i ga tar pokakikil, ba ta nam ra kilala ba pa i ga pokakikil boko? Vakir ta ra kilala na pokakikil, i ga lua ka tana.

¹¹ Ma di ga tul tar ra vakilang na pokakikil tana, da ra vakilang na mulaot ure kana mangamangana takodo, nina i vuna ta ra nurnur ma i ga vatur vake ba pa i ga pokakikil boko; upi ia ra tama i diat par dia nurnur, ma pa dia pokakikil boko, upi da vatang tar bula ra mangamangana takodo ta diat;

¹² ma upi ia bula ra tama i diat ra umana pokakikil, diat nam dia tar pokakikil, ma dia murmur bula ra pal a kau i nam ra nurnur kai tama i dat Abaraam, nina i ga vatur vake ba pa i ga pokakikil boko.

Ta ra nurnur da vatur vake ra vavalima kai God

¹³ Tago ra varvatading ba na kale boko ra rakaran a gunagunan, pa di ga tul tar ia tai Abaraam ba ta ra lavur bul mur tana ure ra tinata na varkurai, di ga tul tar ia ure ra varvatakodo ta ra nurnur.

¹⁴ Tago ona diat dia mur ra tinata na varkurai, dia kale ra varvatading, da pukue ra nurnur upi na magit vakuku, ma ra varvatading pa na topa ta magit;

¹⁵ tago ra kankan ia ra vuai ra tinata na varkurai; ma gala pa ta ra tinata na varkurai, gala pa ta varpam bula.

¹⁶ Ure go i vuna ta ra nurnur, upi na vuna ta ra varmari; upi ra varvatading na dovot pire diat ra umana bul mur parika; vakir ta diat ika dia mur ra tinata na varkurai, ia diat bula ba kadia nurnur i varogop ma nam kai Abaraam, ra tama i dat par;

¹⁷ (da di ga tumu ia dari: Iau ga vaki u, upi u ra tama i ra do na vuna tarai) ta ra luaina mata i God, nina i ga nurnur tana, nina i valavalaun ra umana minat, ma i vatavatang ra lavur magit pa dia ki, varogop ba dia tar ki.

¹⁸ Ma i ga nununuk ung ma ra nurnur ba pa i gire boko ta magit, upi ia ra tama i ra do na vuna tarai, da nam di tar vatading value tana dari: Na damana ra lavur bul mur tam.

¹⁹ Ma pa i ga turatura kana nurnur, ba i ga nuk pa ra pakana nam i ga varogop ma ra minat (tago i ga to na laun pa ra mar na kilakilala), ma ra tatal na bul kai Sara i ga da ra minat;

²⁰ maia pa, i ga nuk pa ra varvatading kai God, ma pa i ga palupel ma ra tamtavun, i ga padikat vanavana ure ra nurnur, ma i ga pite varpa tadav God.

²¹ Ma i ga ot muka ra nuknukina, ba God na pait valar pa nam i tar vatading value me.

²² Kari di ga luk tar ia tana ba ra mangaman-

gana takodo.

²³ Ma go pa di ga tumu ia ure ke, ba di ga luk tar ia tana,

²⁴ di ga tumu ia bula ure dat, dat ba da kure tar ia ta dat, ona da nurnur tai nina i ga vatut pa mule Iesu kada Luluai kan ra minat,

²⁵ nina di ga tul tar ia ure kada lavur nirara, ma di ga vatut pa ia mulai upi da vatakodo dat.

5

Da ki na malmal ma God

¹ Tago di tar vatakodo dat ure ra nurnur, da ki na malmal ma God tai kada Luluai Iesu Kristo;

² ure nina bula da tar olo ure ra nurnur ta go ra varmari da ki tana gori; ma da gugu ta ra kini nunur upi ra minamar i God.

³ Ma vakir go kaka, da gugu bula ta ra lavur magit dia varmonong; tago da nukure ba ra lavur magit dia varmonong dia vatavua ra kini vovovon;

⁴ ma ra kini vovovon i vangala pa ra kini patuan; ma ra kini patuan i vangala pa ra kini nunur;

⁵ ma ra kini nunur pa ta vavirvir na vana rikai tana; tago ra Takodo na Tulungen, nina di ga tul tar ia ta dat, i tar lolonge ra varmari kai God ta ra bala i dat.

⁶ Tago ba da ga malmalu boko, ba i ga ot ra kilala, Kristo i ga mat upi ra lavur tena varpiam.

⁷ Tago i papait na dekdek pire tikai upi na mat bat ta takodo na tutana; ma kan ta tikai na mat bat ta tutana ba i boina kakit ra maukuana.

⁸ Ma God i vatada tar kana varmari tadav dat, dari, tago ba da ga ki boko ta ra varpam, Kristo i ga mat upi dat.

⁹ Ma go, tago di tar vatakodo dat ure ra gapuna, da ga valaun muka dat kan ra kankan kai God tana.

¹⁰ Tago ona di ga vamaram pa mule dat tadav God ma ra minat kai Natuna, ba da ga ebar boko kan ia, i kat muka, ba gori, tago da tar varmaram me, da valaun dat ure kana nilaun;

¹¹ ma pa i ot boko, tago da gugu bula tai God ure kada Luluai Iesu Kristo, nina da tar vatur vake ra kini na varmaram tana.

Adam ma Kristo

¹² Io, da ra varpam i tar vana rikai ta ra rakarakan a gunagunan ure tika na tutana ma ra minat ure ra varpam; ma da ra minat i tar vana tadav ra lavur tarai par, tago dia tar varpam par;

¹³ tago amana ba pa ta ra tinata na varkurai boko, a varpam i ga tur ta ra rakarakan a gunagunan, ma pa di kure tar ra varpam ba pa ta ra tinata na varkurai.

¹⁴ Ma a dovotina a minat i ga kure ra tarai papa ra kilala i Adam ma tuk tar ta ra kilala i Moses, ma diat bula pa dia ga rara ta ra mangamangana varogop nam Adam i ga rara tana, ia ra malalar i nina ba na ga pot.

¹⁵ Ma ra bunura ma ra vartabar na varmari pa dir vardada. Tago ona ra mangoro dia tar mat ure ra bunura kai tikai, i dovot muka ba ra varmari kai God ma ra vartabar ba i vuna ta ra varmari kai ra kopono tutana, Iesu Kristo, i tar pepeal muka tadav ra mangoro.

¹⁶ Ma ra vartabar dir enana varbaiai ma ra varpiam kai ra kopono ko; tago ra varkurai i ga arikai upi ra balbali tai ra kopono ko; ma ra vartabar na varmari upi na vuna ta ra varvatakodo ta ra do na bunura.

¹⁷ Tago ona ra minat i ga kure ra tarai ure ra bunura kai tika na tutana, a dovot muka diat, dia alube pa ra pepeal varmari ma ra vartabar na varvatakodo, diat a varkurai ta ra nilaun ure tikai, ia nam Iesu Kristo.

¹⁸ Varogop da ure ra bunura kai tikai a varkurai na balbali i tar tadav ra tarai par, damana bula ure ra mangamangana takodo kai tikai a vartabar na varmari i ga tadav ra tarai par upi ra varvatakodo na nilaun.

¹⁹ Tago da ure ra varpiam kai tikai di vatur vaarike ra mangoro na tena varpiam, damana bula ure ra tinorom kai tikai da vatakodo ra mangoro tana.

²⁰ Ma ra tinata na varkurai i ga vana rikai maravut upi na vaarike vapeal ra lavur bunura; ma ta, nam ba ra mangamangana varpiam i ga pepeal, a varmari i ga manga pepeal kakit;

²¹ Upi da ra varpiam i tar varkurai ma ra minat, damana bula a varmari na varkurai ma ra mangamangana takodo upi ra nilaun tukum ure Iesu Kristo kada Luluai.

6

Dan mat kan ra varpiam ma da laun tai Kristo

¹ Dat a tatike ra ava mulai? Dat a ki vang ta ra varpiam, upi na pepeal tana ra varmari kai God?

² Koko muka! Tago dat, da tar mat kan ra varpiam, dat a kiki dave mulai tana?

³ Dave, pa ava nunure laka ba dat par, da tar baptaiso tai Iesu Kristo, da tar baptaiso tar ta kana minat?

⁴ Damana di tar punang varurungane dat me, ure ra baptaiso ta ra minat; upi, da di tar vatut pa Kristo kan ra minat ta ra minamar i Tama i dat, damana bula i kat muka ba dat a vanavana ma ra nilaun kalama.

⁵ Tago ona di tar vatumurot dat me ta ra malalar i kana minat, na damana bula pire dat ure kana nilaun mulai kan ra minat;

⁶ da nunure go, ba ra maulana tutana ta dat di ga ot vatokobe varurung me ta ra bolo, upi da kamare vue ra paka i ra varpiam, upi papa gori koko dat mulai ra umana vilavilau kai ra varpiam;

⁷ tago nina i tar mat, di tar valangalanga nam kan ra varpiam.

⁸ Ma ona da tar mat varurung ma Kristo, da nurnur, ba dat a laun varurung bula me;

⁹ da nunure go, tago di tar vatut pa mule Kristo kan ra minat, pa na mat mulai; a minat pa na kure mule.

¹⁰ Tago ra minat i ga mat i tana, i ga vakopono mat ure ra varpiam; ma nam ra nilaun i laun tana, i lalaun ure God.

¹¹ Damana avat bula, avat a nuknuk pa avat ba ava tar mat tuna kan ra varpiam; ma ba ava tar laun upi God tai Kristo Iesu.

¹² Koko avat a nur tar ra varpiam upi na kure ra paka i vavat nina ba na ga mat boko, upi avat a

torom ta ra lavur kaina mamainga i ararikai tana;

¹³ ma koko avat a tul tar ra vurvur magit ta ra paka i vavat upi ra vargal kai ra varpam; avat a tul tar avat tai God, da ava tar laun mulai kan ra minat, ma avat a nur tar ra vurvur magit ta ra paka i vavat upi ra vargal na mangamangana takodo ure God.

¹⁴ Tago ra varpam pa na vatur vake ra varkurai ure avat; tago pa ava tur ra vavai ra tinata na varkurai, ava tur ra vavai ra varmari.

A umana vilavilau kai ra varpam

¹⁵ Ava mulai? Dat a varpam vang tago da tur ra vavai ra varmari, ma pata ra vavai ra tinata na varkurai? Koko muka!

¹⁶ Pa ava nunure vang, ba ari ava tul tar avat upi ra umana vilavilau kai tikai upi avat a torom tana, a dovotina, avat ra umana vilavilau kai nam ava toratorom tana; ba kai ra varpam upi ra minat, ba kai ra tinorom upi ra mangamangana takodo?

¹⁷ Ma da pite pa God, tago lua boko avat ra umana vilavilau kai ra varpam, ma gori ava tar torom ma ra bala i vavat ta nam ra mangana vartovo ba di tar valaun tar avat i tana;

¹⁸ ma tago di tar valangalanga avat kan ra varpam, di tar pukue avat upi ra umana vilavilau kai ra mangamangana takodo.

¹⁹ Iau tata da ra mangamangana kai ra tarai, tago ra binilua ta ra paka i vavat; tago, da ava ga tul tar ra vurvur magit ta ra paka i vavat upi diat a umana vilavilau kai ra mangamangana i dur ma ra varpam upi ra varpam, damana bula avat a tul tar ra vurvur magit ta ra paka i

vavat parika gori upi diat a umana vilavilau kai ra mangamangana takodo upi ra varvagomgom.

²⁰ Tago amana, ba avat ra umana vilavilau boko kai ra varpam, ava ga langalanga kan ra mangamangana takodo.

²¹ Ta nam ra kilala ava ra vuai vavat ta nam ra lavur magit, nina ba ava vavirvir tana gori? Tago ra mutuai nam ra lavur magit a vinirua.

²² Ma gori, tago di tar valangalanga avat kan ra varpam, ma di tar pukue avat upi ra umana vilavilau kai God, ava vatur vake ra vuai vavat upi ra varvagomgom, ma ra mutuaina a nilaun ba pa na mutu.

²³ Tago ra vapuak ure ra varpam ia ra minat; ma ra vartabar na varmari kai God ia ra nilaun ba pa na mutu ure Kristo Iesu kada Luluai.

7

A tinata valavalar ta ra kini na tinaula

¹ Dave, pa ava nunure laka, a tara na turagu (tago iau tata pa ra tarai nina dia nunure ra tinata na varkurai), ba ra tinata na varkurai i kure ra tutana ta ra kilakilala i laun tana?

² Tago nam ra vavina ba ta tutana i tar ben ia, a varkurai i vi varurue dir ma kana tutana ta ra kilakilala i laun tana; ma ona i mat kana tutana, a vavina i tar langalanga kan ra varkurai na tinaulai.

³ Damana ba kana tutana i laun boko, ma ta ra tutana i ben ia, da vatang ia ba a tena nipo, ma ona kana tutana i tar mat, i langalanga kan ra varkurai, ma ona ta ra tutana i ben ia, vakir da vatang mule ba a tena nipo.

⁴ Damana, a tara na turagu, avat bula, ava tar mat ta ra tinata na varkurai ure ra paka i Kristo; upi da vi guve avat ma ta ra tikai, nina iat di tar vatut pa ia kan ra minat, upi dat a vuai ra vuai dat ure God.

⁵ Tago ba da ga ki boko ta ra mangamangana ai ra paka i dat, ra lavur kaina mamainga dia vuna ta ra tinata na varkurai, dia ga ongor ta ra vurvur magit ai ra paka i dat, upi diat a vuai ra vuai diat upi ra minat.

⁶ Ma go di tar valangalanga dat kan ra tinata na varkurai, tago da tar mat kan nam i ga vi vake dat; ma damana da torom ma ra kalamana mangana tulungen, ma vakir ta ra maulana maukua i ra tinata ka.

A varkurai ma ra varpiam

⁷ Ava vang dat a tatike? Dave, a tinata na varkurai, ia ra varpiam vang? Koko muka. Ma a dovotina, gala pata ra tinata na varkurai, gala pa ina ga nunure ilam ra varpiam; na gala ra tinata na varkurai pa i ga tatike dari: Koko i puruai ra balam upi ta magit kai tikai, gala pa iau ga nunure ra varbat upi nam ra magit;

⁸ ma ra tulungea i ra varpiam, tago i dekdek ure ta vartulang, i ga vatavua ra lavur kaina mamainga tagu; tago gala pa ta ra tinata na varkurai, gala ra tulungea i ra varpiam na mat ika.

⁹ Ma lua, ba pa ta boko ra tinata na varkurai, iau ga laun; ma ba i ga vut ra vartulang, ra tulungea i ra varpiam i ga lagar mulai, ma iau ga mat;

¹⁰ ma ra vartulang, di ga tul tar ia ure ra nilaun, iau tar matote muka ba i vuna ta ra minat;

¹¹ tago ra tulungea i ra varpiam, i ga dekdek ta ra vartulang, i ga vagu pa iau, ma i ga ubu iau me.

¹² Damana ra tinata na varkurai i gomgom, ma ra vartulang i gomgom, ma i takodo, ma i vakak.

¹³ Dave bar, nam i boina, i ga vuna vang ta kaugu minat? Koko muka. Ra varpiam i ga vuna ta ra minat tagu, upi na pada muka ba ia ra varpiam, ma i ga vatavua ra minat tagu ma ra magit i boina; upi ba ure ra vartulang na pada muka ba ra varpiam i manga bilak vurakit.

A ura mamainga kai ra tutana

¹⁴ Tago da nunure ba ra tinata na varkurai ia ra magit na tulungen; ma ga iau, iau a tutana vakuku, a palapaka ka, iau a vilavilau kai ra varpiam.

¹⁵ Tago nam ra magit iau pait ot pa ia, pa iau nunure; tago nam ra magit iau mainge, pa iau pait ot pa nam; ma ra magit i milmilikuan tagu, nam iau pait ot pa ia.

¹⁶ Ma ona iau pait ot pa nam, ba pa iau mainge, iau mulaot ta ra tinata na varkurai ba i vakak muka.

¹⁷ Ma go muka, vakir iau mulai, iau papait ia, ra tulungea i ra varpiam, i ki tagu, i papait ia.

¹⁸ Tago iau nunure, ba pa ta bo na magit i ki tagu, dari, pa i ki ta ra pal a pakagu; tago ra bo na mamainga i tur ta ra balagu, ma pa ta niuvia i ki tagu, upi ina pait ot pa nam i boina.

¹⁹ Tago ra bo na magit, nina iau mainge ba ina pait ia, iau mama pait ia; ma ra kaina magit, nina ba pa iau mainge ba ina pait ia, iau papait muka nam.

²⁰ Ma ona iau pait ot pa nam, ba pa iau mainge ba ina pait ia, vakir iau mulai iau pait ia, a tulungea i ra varpam tagu i papait ia.

²¹ Damana iau gire ra varkurai dari: A dovotina iau mainge ina pait ra magit i boina, ma ra mangamangana i milmilikan ka i ki tagu.

²² Tago iau gugu ta ra varkurai kai God ma ra kalamana tutana tagu,

²³ ma iau gire ta ra enana varkurai bula ta ra pakapakagu, ma i varvarubu ma ra varkurai ta ra nuknukigu, ma i kap vavilavilau tar iau ta ra varkurai na varpam i tur ta ra pakapakagu.

²⁴ Ea, iau a malari na tutana iau! To ia na valaun pa iau kan ra paka i go ra minat?

²⁵ Iau pite pa God tai Iesu Kristo kada Luluai. Damana iau, iau torom ta ra varkurai kai God ma ra nuknukigu; a ra pakagu i torom ta ra varkurai kai ra varpam.

8

A nilaun ta ra Tulungen

¹ Kari pa ta ra varkurai na balbali mulai ure diat dia ki tai Kristo Iesu.

² Tago ra varkurai kai ra Tulungea i ra nilaun tai Kristo Iesu i tar valangalanga iau kan ra varkurai i ra varpam ma ra minat.

³ Tago nam ba ra tinata na varkurai i ga mama pait ia, tago ra palapaka i ga vabiluane, God i ga kure vakaina ra varpam ta ra palapaka, ba i ga tulue Natuna iat varogop ma ra kaina paka i ra tarai, ma ure ra varpam,

⁴ upi da pait ot pa ra lavur vartulang ta ra tinata na varkurai ta dat, dat, ba pa da mur ra ninunuk na paka i dat, da mur uka ra tulungen.

⁵ Tago diat, dia mur ra palapaka, dia nuk vatikene pa ra lavur magit ai ra palapaka; ma diat dia mur ra tulungen, dia nuknuk pa ra lavur magit na tulungen.

⁶ Tago a nuknuk i ra palapaka ia ra minat nam; ma ra nuknuk na tulungen, ia ra nilaun ma ra malmal;

⁷ tago a nuknuk i ra palapaka dir ebar ma God; tago pa i vamolo tar ia ta ra varkurai kai God, ma i mama pait valar pa ia;

⁸ ma diat, dia mur ra ninunuk ai ra palapaka, God pa i gugu ta diat.

⁹ Ma avat, pa ava mur ra ninunuk na palapaka, ava mur uka ra tulungen, ona ra Tulungea i God i ki ta vavat. Ma ona ta tutana pa i vatur vake ra Tulungea i Kristo, vakir kai Kristo nam.

¹⁰ Ma ona Kristo i ki ta vavat, a palapaka i tar mat ure ra varpam; ma ra tulungen i lalaun ure ra mangamangana takodo.

¹¹ Ma ona ra Tulungea i nina i ga vatut pa mule Iesu kan ra minat i ki ta vavat, nina i ga vatut pa mule Iesu kan ra minat na valaun pa bula ra paka i vavat, ba na ga mat boko, ure ra Tulungeana i ki ta vavat.

¹² Damana, a tara na turagu, dat ra umana tena kinakang, vakir ure ra palapaka upi dat a mur ra lavur mangamangana ai ra palapaka;

¹³ tago gala ava mur ra lavur mangamangana ai ra palapaka, gala avat a mat ika; ma ona avat a doko ra lavur mangamangana ai ra palapaka ma

ra tulungen, avat a laun muka.

¹⁴ Tago diat par ba ra Tulungea i God i lue rap diat, diat ra umana natu i God muka.

¹⁵ Tago pa ava ga alube pa ra tulungea i ra kini na vilavilau upi avat a burut mulai; ma ava tar alube pa ra tulungea i ra kini na bartamana, nam da oraoro tana dari: Aba, Tama.

¹⁶ A Tulungen iat dir mulaot varurung ma ra tulungea i dat, ba dat ra umana natu i God;

¹⁷ ma ona dat ra umana natuna, dat bula a tarai na kakalai; a tarai na kakalai kai God, upi dat a kakalai varurung ma Kristo tana; ona da kairane varurungane ra kinadik me, upi da vadoane guve dat me.

A minamar ba da vaarike boko pire ra tarai

¹⁸ Tago iau nuk ia, ba pa i topa ia, ba da valarue ra lavur kinadik ta go ra kilakilala ma ra minamar ba da ga vaarike boko pire dat.

¹⁹ Tago ra lavur magit di ga vaki diat, dia kiki ungun ma ra dekdek na mamainga upi da vaarike boko ra umana natu i God.

²⁰ Tago vakir ta kadia mamainga di ga vamolo tar ra lavur magit na vavaki, i ga vuna tai nina iat i ga vamolo tar diat, ure ra kini nunur dari,

²¹ ba da valaun pa boko ra lavur magit par di ga vaki ia kan ra kini na vilavilau ta ra binilua, upi ra minamar i ra kini langalanga kai ra umana natu i God.

²² Tago da nukure ba ra lavur magit na vavaki par dia vueir varurung, ma dia kairane muka ra kinadik da ra kinadik na kinakava ma i tuk tar gori.

²³ Ma vakir diat ika, tago dat bula, da tar vatur vake ra luaina vuai e ta ra Tulungen, dat iat muka, ra tulungea i dat i oir, tago da ungun pa ra rana ba da pait ot pa kada kini na bartamana, a kukuraina dari, a varvalaun ure ra paka i dat.

²⁴ Tago di tar valaun dat ta ra kini nunur; ma ba da ki nunur upi ra magit da gire, vakir ia ra kini nunur tuna nam; tago nam ra magit ba ta tutana i gire, na ki nunur upi ia mulai ta ra ava?

²⁵ Ma ona da ki nunur upi ra magit pa da tia gire, io, da ungun pa ia ma pa da urur upi ia.

²⁶ Damana bula ra tulungen i vator dat ure ra magit da pagolgol tana; tago dat, pa da nunure ra magit i topa dat upi dat a lul upi ia; ma ra Tulungen iat i araring ure dat ma ra vuavueir ba pa da vatang ot pa ia;

²⁷ ma nina i gire ot pa ra bala i dat, i nunure ra nuknuk i ra Tulungen, tago i araring ure ra umana tena gomgom vada ra mamainga kai God.

²⁸ Ma da nunure ba ra lavur magit par dia papalum rangup upi diat a vadongone diat dia mari God, diat muka di tar oro pa diat varogop ma kana mamainga.

²⁹ Tago diat i tar nunure value diat, i ga tibe value diat bula upi diat a varogop ma ra malalar i Natuna, upi ia ra luaina iat pire diat ra do na barturana;

³⁰ ma diat i ga tibe value diat, i ga oro pa bula diat; ma diat i ga oro pa diat, i ga vatakodo bula diat; ma diat i ga vatakodo diat, i ga mar bula diat.

A varmari kai God tai Iesu Kristo

³¹ Ava dat a tatike vang ure go ra lavur magit? Ona dat da varirivut ma God, to ia kada ebar?

³² Nina ba pa i ga balaure vake Natuna, ma i ga tul tar ia ure dat par, dave bar, pa na tul varurungane tar ia laka ra lavur magit par bula me?

³³ Nam diat, ba God i ga pilak pa diat, to ia na takun diat ma ta magit? God iat i varvatakodo;

³⁴ to ia nam ba na kure vakakaina? Kristo Iesu bar, nina i ga mat, maia pa, di ga vatut pa ia mulai kan ra minat, ma i kiki ta ra lime tuna God, ma i araring bula ure dat?

³⁵ To ia na varbaiane dat ma ra varmari kai Kristo? A lavur magit na varmonong laka, ba ra bunurut, ba ra varvatagiliman, ba ra kipakan, ba ra niiba upi ra mal, ba ra kini ta ra kikinit vakai, ba ra pakat na vinarubu?

³⁶ Vada di ga tumu ia:

“Di dokodoko avet ure u ta ra bungbung na keake ma ra marum;

Di nuk varogopane avet ma ra umana sip da ure ra vardodoko.”

³⁷ Ma da mamanga uvia ta go ra lavur magit tai nina i ga mari dat.

³⁸ Tago i tar ot muka ra nuknukigu dari, ba ra minat, ba ra nilaun, ba ra lavur angelo, ba ra lavur varkurai, ba ra lavur magit go kari, ba ra lavur magit ba na ga pot namur, ba diat dia dekdek,

³⁹ ba ra magit i tuluai, ba ra magit i lulur, ba ta enana magit bula di ga vaki ia, pa diat a ongor upi diat a varbaiane dat ma ra varmari kai God, nina ba tai Kristo Iesu kada Luluai.

9

God ma kana tarai

¹ Iau tatike ra dovotina tai Kristo, pa iau vaongo, ma ra varkurai ta ra balagu i varvai maravut iau tai ra Takodo na Tulungen,

² ba i ngala kaugu takunuan, ma i kadik vatikai ra balagu.

³ Tago iau tar to na mainge ba da pala vatag-iliman varbaiane amir ma Kristo ure ra umana turagu, a umana niurugu tuna ta ra palapaka;

⁴ diat ra tarai Israel, kadiat nam ra kini na bartamana, ma ra minamar, ma ra lavur kunubu, ma ra vartabar ma ra tinata na varkurai, ma ra kunudar pire God, ma ra lavur tinata na varvatading;

⁵ kadiat ra umana patuana, ma ta kadia vuna tarai Kristo i ga vana rikai ma ra pal a pakana, nina i lia vurakit ta ra lavur magit parika. la God, da pite pa ia pa na mutu. Amen.

⁶ Ma pa i varogop ba i tar paak ra tinata kai God. Tago diat a Israel vakir diat a Israel parika;

⁷ ma vakir tago diat ta ra vuna tarai Abaraam di ga oro pa diat; dari ke: A vuna tarai Isak iat da vatang ia ba kaum vuna tarai.

⁸ A kukuraina dari: Nam diat ra umana bul ba Abaraam i ga vangala diat, vakir diat ra umana natu i God, ia kaka ra umana natu i ra varvatading iat da vatavatang diat ba ra umana bul mur.

⁹ Tago ia ra tinata na varvatading: Ta ra e dari ina ga pot, ma Sara na vatur vake ta natuna a tutana.

¹⁰ Ma vakir nam uka; go bula: Rebeka ba i tar lalau pa ra bul tai tikai, tai tama i dat Isak iat,

¹¹ tago ra ura natuna ba pa di ga kava boko dir, ma pa dir ga pait boko ta magit i boina, ba ta magit i bilak,

¹² di ga tatike tai ra vavina dari: A luaina na kudat tai ra muruna (upi na tur vatikai ra mamainga kai God da ra pipilak, vakir ure ra papalum, ia kaka ure nina iat i varting).

¹³ Da di ga tumu ia: Iau tar mari Iakob, ma iau ga pidimuane Esau.

¹⁴ Ava dat a tatike? A mangamangana nirara i tur laka pire God? Koko muka.

¹⁵ Tago i biti tai Moses: Ina mari diat iau mainge ba ina mari diat, ma na madu ra balagu ure diat iau mainge ba na madu ra balagu ure diat.

¹⁶ Ma damana pa i vuna tai nam i mamainga, ba tai nam i vutvut, tai God kaka iat ra tena varmari.

¹⁷ Tago ra Buk Tabu i biti tai Parao: Ure ni ra vuna iat iau ga vaki u, upi ina vaarike ra dekdekigu tam, ma upi ra iangigu na rararang rikai ta ra rakarakan a gunagunan par.

¹⁸ Damana i mari diat i mainge ba na mari diat, ma i valeo ra bala i diat i mainge ba na valeo ra bala i diat.

A kankan kai God ma kana varmari

¹⁹ Kan una biti tagu dari: Ta ra ava i varvartakun boko? Tago to ia na tur bat kana mamainga?

²⁰ Koko damana, u ra tutana, to ia u, upi una tata babali tai God? Dave, a magit di tar pait ia,

na biti laka ta nina i ga pait ia dari: Ta ra ava u ga papait iau dari?

²¹ Ba dave, a tena pait la na pia, pa i kure vang nam ra pia maumau laka, upi na pait ta la ure ra papalum i ruru, ma ta ra la ure ra papalum ba pa i ruru ma ra kopono pakana pia?

²² Ma i dave, ona God, tago i mainge ba na vaarike kana kankan, ma upi dat a nunure ra dekdekina, i ga nur vavuan vue nam ra lavur la na kankan dia ga topa ra vinirua,

²³ upi na vaarike ra pepeal bo na magit ta kana minamar ta ra umana la na varmari, diat nam i ga mal value diat upi ra minamar,

²⁴ dat nam, i tar oro pa dat, ma vakir ta diat ika ra Iudaia, ta diat bula ra lavur Tematana?

²⁵ Da i tatike bula ta ra buk kai Osea:
“Ina vatang diat kaugu tarai, nina diat, ba amana vakir diat kaugu tarai boko;

Ma a vakavakak, nina ba pa di ga mari ia boko.

²⁶ Ma na damana, ba ta nam ra gunan ba di ga tatike ta diat tana:

Vakir avat kaugu tarai,

Ta nam muka da ga vatang diat ba ra umana natu i God i lalaun.”

²⁷ Ma Iesaia i oraoro bula ure ra Israel: Ona ra lavur natu i Israel diat a pepeal da ra veo ra valian ika, a ibaiba ka ta diat da ga valaun ia;

²⁸ tago ra Luluai na pait ot pa kana tinata, na vapar ia ma na vargat vue.

²⁹ Ma, da Iesaia i ga tatike lua, dari:
“Gala ra Luluai Sabaot pa i ga nur tar ra vakubur ta dat,

Gala dat a varogop ma Sodom, ma da gala varogopane dat ma Gomora.”

A tarai Israel ma ra bo na varvai

³⁰ Ava mulai dat a tatike? Ba ra umana Tematana, diat pa dia ga ongaongor upi ra mangamangana takodo, dia tar ko rikai tadav ra mangamangana takodo, nina ra mangamangana takodo muka ba i vuna iat ta ra nurnur;

³¹ ma diat ra Israel, tago dia ongaongor upi ra varkurai kai ra mangamangana takodo, dia ga ki pit upi nam ra varkurai.

³² Ta ra ava? Tago vakir dia ga tikan upi ia ma ra nurnur, dia ga tikan upi ia ka ma ra lavur papalum. Dia ga tutukai ta ra vat na tukatukai:

³³ da di ga tumu ia dari:

“Gire, iau vung ra vat na tukatukai ma ra timul a vat ta ra gunan Sion:

Ma diat dia nurnur tana, pa diat a vavirvir.”

10

¹ A tara na turagu, go ra mamainga i tur ta ra balagu, ma kaugu nilul vovo pire God ure ra Israel, ba da valaun pa diat.

² Tago iau varveai dovot ure diat. ba tikai ra vargat ure God i tur pire diat, ma pa i da ra kabatau.

³ Diat, tago dia tuptup ure ra varvatakodo kai God, ma dia tikan upi diat a vatur vapatuan vake ke kadia mangamangana takodo iat, pa dia ga vamolo tar diat ta ra varvatakodo kai God.

⁴ Tago Kristo iat ia ra mutuai ra tinata na varkurai upi ra varvatakodo kadiat par dia nurnur.

A varvalaun kai ra tarai par

⁵ Tago Moses i tutumu ure ra varvatakodo ta ra tinata na varkurai dari: Ba ta tutana i pait ot pa go ra lavur magit na laun ure diat.

⁶ Ma ra varvatakodo ta ra nurnur i biti dari: Koko u tatike dari ta ra balam: To ia na tutua urama ra bala na bakut? (a kukuraina dari, upi na agure vaba Kristo marama liu);

⁷ ba: To ia na vana ba ura iat? (a kukuraina, upi na agure vatutua Kristo kan ra minat).

⁸ Ma i tatike ra ava? A tinata i maravai piram, i ki ka ta ra balam; ia ra tinata na nurnur, nina ave varvai tana;

⁹ tago ona una varvai dovot ma ra ngiem ure Iesu, ba ia ra Luluai, ma una nurnur tuna ta ra balam ba God i ga vatut pa ia mulai kan ra minat, da ga valaun u;

¹⁰ tago a tarai dia nurnur upi ra varvatakodo ma ra bala i diat; ma dia varvai dovot bula ma ra ngie i diat upi ra varvalaun.

¹¹ Tago ra Buk Tabu i biti: Nina iat muka i nurnur tana pa na vavirvir.

¹² Tago ra Iudaia ma ra Elenas pa dia enana varbaiai; tago ra kopono Luluai ia ra Luluai i diat par, ma i vapealane ra vartabar tadav diat par dia kail pirana.

¹³ Tago nina i kail upi ta iang i ra Luluai, da ga valaun pa ia.

¹⁴ Ma diat a kail davatane upi nina ba pa dia ga nurnur tana? Ma diat a nurnur dave tai nina ba pa dia ga valongore? Ma diat a valongore davatane ba pa ta tena varveai?

¹⁵ Ma gala pa di togue diat, diat a gala varvai dave? Da di ga tumu ia dari: I mariringian ra kau

i diat, dia kapkap ra bo na varveai ure ra lavur vakak na magit!

¹⁶ Ma pa dia ga torom par ta ra bo na varvai. Tago Iesaia i tatike dari: Luluai, to ia laka i ga kapupi kaveve varvai?

¹⁷ Damana ra nurnur i vuna ure ra valavalongor, ma ra valavalongor ure ra tinata kai Kristo.

¹⁸ Ma iau biti dari: Dave, pa dia ga valongore laka? Maia pa, a dovotina,

“A nilai diat i tar vana ta ra rakarakan a gunagunan par,
Ma kadia tinata ta ra langlangun i ra lavur vuna gunan mutu.”

¹⁹ Ma iau biti dari: Dave ra Israel, pa dia ga nunure laka? Moses i tatike lua dari:

“Ina vangangap avat upi na arikai ra varpin ta vavat ure diat,

Ba vakir diat tika na vuna tarai,
Ma ina vangangal avat ure tika na vuna tarai dia tabobo.”

²⁰ Ma Iesaia i rurung muka, ma i tatike:

“Diat nam ba pa dia ga tikan upi iau, dia ga na tadav iau;

Ma iau ga vaarike iau ta diat, ba pa dia ga titir upi iau.”

²¹ Ma ure ra Israel i tatike: “A bungbung par iau tar tulue tar ra ura limagu upi ra tarai na varpam ma ra umana tena varpuai.”

11

A varmari kai God pire ra tarai Israel

¹ Io, iau biti dari ba: Dave, God i tar okole vue ra taraina laka? Koko muka! Tago iau bula a te

Israel, a bul mur tai Abaraam, ta ra vuna tarai Benjamin.

² God pa i ga okole vue ra taraina, diat, i ga nunure value diat! Pa ava ga nunure laka nam ra tinata a Buk Tabu i ga tatike ure Elias? Ba i araring tadav God ma i takun ra Israel dari:

³ “Luluai, dia tar doko kaum umana propet, dia tar kal kopo kaum lavur uguugu na vartabar; ma iau kaka, iau ki varkolono ma dia tikan upi iau bula, upi ina mat.”

⁴ Ma ava God i tatike bali ia me? “A lavurua na arip na marmar na tarai, iau tar balaure vake upi kaugu, diat ba pa dia ga likun ra malmalikun i ra kau i diat tadav Baal.”

⁵ Damana muka go gori bula ra ibaiba i tur vada ra pipilak na varmari.

⁶ Ma gala i vuna ta ra varmari, gala vakir i vuna mulai ta ra papalum; gala pa i damana, a varmari gala vakir a varmari mulai.

⁷ Ma ava muka tana? A Israel pa dia ga vatur vake nam dia ga tikan upi ia; diat ika, di ga pilak value pa diat, dia tar vatur pa ia, ma di tar vamaliu pa ra bala i diat ra ibaiba;

⁸ da di ga tumu ia dari: “God i tar tul tar a tulungen na nidiop ta diat, a kiau na mata i diat upi koko diat a nana, ma ra talinga i diat upi koko diat a valavalongor, tuk tar ta go ra bung.”

⁹ Ma David i biti dari:
“Boina da pait pukue kadia vuvuvung na nian upi a palai, ma ra kun,

Ma ra timul na tukatukai, ma ra balbali pire diat;

¹⁰ Boina da vabobotoi ra kiau na mata i diat, upi koko diat a nana.

Ma boina ba una likun ra tamuru i diat upi na potok vatikai.”

¹¹ Iau titir mulai: Dave, dia ga tutukai laka upi diat a bura? Koko muka! Ma ure kadia bunura a varvalaun i tar vana rikai tadav ra lavur Tematana, upi na vangangap diat ta ra mamainga.

¹² Ma go, ona ra rakarakan a gunagunan i uviana ure kadia bunura, ma ra lavur Tematana dia uviana tago di vabilua diat; na dave bar ba di vatur guve diat par mulai?

A varvalaun kai ra umana Tematana

¹³ Ma iau tata tadav avat, ava Tematana. Ma tago iau ra apostolo kai ra umana Tematana, iau nuk vangalangala pa kaugu tiniba ta ra papalum;

¹⁴ kan ure ta minigui na magit ina vangangal vaarike ra mamainga ta kaugu vuna tarai ma upi ina valaun ta na ta diat.

¹⁵ Ma ona di vamaram pa mule ra rakarakan a gunagunan tago di ga vue diat, ava na vana rikai ba da vatur vake mule diat? Go muka, a nilaun mulai kan ra minat.

¹⁶ Ma gala ra luaina vuai e i gomgom vurakit, gala i gomgom vurakit parika; ma gala ra okor i ra davai i gomgom vurakit, na damana ra lavur ingaingarina par bula.

¹⁷ Ma ona di tar pit bubur vue ta umana ingaingarina, ma u, a kuabar na oliva, di ga pakan guve avat varurung ma diat, ma avat, ava vatur vake varurue nam ra okorina ma ra bira i ra davai na oliva;

¹⁸ koko una vangavangala u urama ta ra lavur ingaingarina tuna; ma ona u vangavangala u

urama tana, una nunure, ba vakir u, u puak ra okorina, ra okorina iat i puak u.

¹⁹ Kan una ga tatike ba: Di ga pit bubur vue ra umana ingaingarina tuna, upi da pakan tar iau tana.

²⁰ Io, tago pa dia ga nurnur, kari di ga pit bubur vue diat, ma u tur uka ure kaum nurnur. Koko u nuk vangala pa u ure, una burut uka;

²¹ tago gala God pa i ga nur vue ra lavur ingaingarina tuna, gala pa na ga nur vue u bula.

²² Una gire tana ra varmari ma ra dekdek na nuknuk i God; a dekdek na nuknuk tadav diat dia ga bura; ma ra varmari kai God tadav u, ona una tur padikat ta kana varmari; ona pata, da ga kutu vue u bula.

²³ Ma diat bula, ona pa dia ki vatikai ma ra tamtavun, da ga pakan tar diat mulai: tago God na pait valar pa ia upi na pakan tar diat mulai.

²⁴ Tago ona di ga kutu pa iu ta ra davai na oliva nina i kuabar ta kana mangamangana iat, ma di ga pakan guve u ma ra bo na oliva, ma pa i da ra mangamangana kai ra kuabarina iat, na dave bar laka ure ra umana ingarina tuna? Da ga pakan guve diat muka ma ra vunapai diat iat.

A varmari kai God pire ra tarai par

²⁵ Tago pa iau mainge ba avat a ngulngul, a tara na turagu, ure go ra magit na pidik, kan avat a malamala kabinana ta ra nuknuk i vavat vakuku, ba ta umana ta diat ra Israel dia maliu tuk tar ta nam ra bung ba ra pepeal ta diat ra umana Tematana dia ga ruk;

²⁶ ma damana da ga valaun vapar ra Israel; da di ga tumu ia dari:

“A Tena Valaun na vana rikai tai Sion;
Na valilie vaire vue ra varpiam kan Iakob;

²⁷ Ma go kaugu kunubu tadav diat,
Ba ina kap vue kadia lavur varpiam.”

²⁸ Tago ure ra bo na varvai, dia ebar kan ia ure
avat; ma ure ra pipilak, di mari diat ure ra umana
patuana.

²⁹ Tago God pa i nukpuku mulai ure kana
vartabar ma kana varting.

³⁰ Tago da amana ava ga piam vue God, ma gori
ava tar vatur vake ra varmari ta kadia varpiam,

³¹ damana bula go diat dia ga varpiam, upi, ure
ra varmari di vaarike tadav avat, diat bula diat a
vatur vake ra varmari gori.

³² Tago God i tar vaki guve diat par upi ra
varpiam, upi na mari diat par.

A pite varpa tadav God

³³ Io, i ti lulur mat ra pepeal bo na magit
ta ra kabinana ma ra minatoto kai God! Pa
dat a nunure valar pa kana lavur varkurai, ma
pa dat a tikan mur valar pa bula kana lavur
mangamangana!

³⁴ Tago to ia i ga nunure ra nuknuk i ra Luluai?
Ba to ia bar kana tena varvateten?

³⁵ Ba to ia i ga lua ma ra vartabar pirana, ma da
ga bali ia mulai?

³⁶ Tago tana iat a lavur magit par dia vuna, ma
dia tur ure ma upi ia bula. Ma kana ka ra variru
ba pa na mutu. Amen.

12

Da papalum pire God ta kada nilaun

¹ Kari iau lul vovo pa avat, a tara na turagu, ure ra do na varmari kai God, ba avat a tul tar ra paka i vavat, a vartabar i laun ma i gomgom vurakit, nina ba God na gugu tana; kavava minana na lotu nam.

² Ma koko avat a varogopane avat ma ra lavur mangamangana ta go ra tataun; ma i boina avat a vaenana pa avat, ma da vakalamane ra nuknuk i vavat, upi avat a nunure ba ava la ra mamainga kai God, a magit i vakavakak, i mariringian ma i ko vurakit.

³ Ta ra varmari di ga tul tar ia tagu, iau ve ra tarai par tikatikai ta vavat, ba koko ta tikai na tibuna pite pa ia mulai, da pa i topa ia; ma na nuknuk mulai da ra ninunuk na minatoto, vada God i tar tibe tar ra valavalar i ra nurnur ta ra tarai par tikatikai.

⁴ Tago da i tikai ka ra paka i dat, ma i do ra lavur ingarina tana, ma i enana varbabaiai kadia papalum tikatikai;

⁵ damana bula dat, a mangoro dat, ma i tikai ka ra paka i dat tai Kristo, ma dat par tikatikai, dat ra umana ingaingarina vargil.

⁶ Ma da vatur vake ra varmari di ga tul tar ia ta dat, ba ra tinata na propet, dat a tata na propet vada ra valavalar i kada nurnur;

⁷ ba ra papalum na varbalaurai, dat a tul tar dat muka ta kada papalum na varbalaurai; ba nina i vartovo, boina ba na varvartovo;

⁸ ba nina i varveai na vargat, na varvarveai na vargat; nina i vartabar, boina ba na pait ia ma ra dovotina; nina i varkurai, boina ba na tatabai tana; ma nina i pait ra varmari, na pait ia ka ma ra niga.

⁹ Boina ba kavava varmari na dovot muka. Avat a milmilikuane ra magit i kaina; avat a ki petep ta ra magit i boina.

¹⁰ Avat a manga varmari vargil da ra umana barturana; avat a varkakai ma ra variru vargil;

¹¹ koko avat a talangan ta kavava varvakai; na malamalapang ra tulungea i vavat; avat a ongaongor pire ra Luluai;

¹² avat a gugu ure ra nurnur; avat a ki vovovon ika ba ra lavur magit dia varmonong; avat a araring vovo vatikai;

¹³ avat a nuk pa ra umana tena gomgom, ba dia iba upi ta magit; avat a mal diat ra umana vaira par.

¹⁴ Avat a tata vadoane diat dia vakavakaina avat; avat a tatata na varvadoan ika, ma koko ava tatata kakaina.

¹⁵ Avat a gugu varurung ma diat dia gugu, ma avat a tangi varurung ma diat dia tangtangi.

¹⁶ Boina ba na kopono ko ra nuknuk i vavat ure avat vargil. Koko avat a nuknuk upi ra lavur magit na luluai, ma avat a varmaliurai ma diat dia ikilik. Koko avat a malamala tena kabinana ta ra lavur nuknuk i vavat vakuku.

¹⁷ Koko avat a bali ra kaina mangamangana kai ta tikai ma ra kaina mangamangana. Avat a nuknuk value upi ra lavur magit dia ruru ta ra mata i ra tarai par.

¹⁸ Ona avat a pait valar pa ia, avat a ongor upi avat a ki na malmal ma ra lavur tarai par.

¹⁹ Avat, di mari tuna avat, koko avat a obo pa avat mulai; i boina muka ba avat a ki vamadudur vue ra kankan: tago di ga tumu ia dari: “Kaugu ka ra varobo; iau kaka ina balbali, a Luluai i biti.”

²⁰ Damana, ona kaum ebar i mulmulum, una tabar ia; ona i mar, una vamoma; tago ona damana, u vuvunge muka ra lakit i io ta ra uluna.

²¹ Koko ra kaina na uvia pa iu, u iat una uvia pa ra kaina ma ra boina ka.

13

A tinorom ta diat dia ki na varkurai

¹ I boina ba ra tarai par diat a toratorom ta diat dia vatur vake ra varkurai; tago vakir dia vatur vakuku vake ra varkurai, tai God iat; God iat i ga vaki diat ra umana tena varkurai.

² Damana nina i onge bat ra tena varkurai, i onge bat ra tiniba kai God; ma diat dia varongoi, a varkurai na tadav diat.

³ Tago ra umana tena varkurai vakir dia varvaburut ure ra bo na papalum, ure ke ra kaina iat. Ma u mainge vang ba koko una burut ta ra tena varkurai? Una pait ika nam i boina ma na pite pa iu tana;

⁴ tago ia ra tultul kai God piram upi una boina tana. Ma ona u varpam, una burut; tago pa i kapkap vakuku ra pakat na vinarubu; tago ia ra tultul kai God, a tena varobo upi na pait ot pa ra kankan tai nina i varpam.

⁵ Damana i ti kat muka, ba avat a vamolo tar avat, vakir tago ure ra kankan, ure bula ra ko na varkurai ta ra bala i vavat.

⁶ Kari go ava tul tar bula ra totokom na varkurai; tago diat ra umana tultul kai God, dia balaure vatikene go ra magit iat.

⁷ Damana avat a tul tar ta diat par nam i takodo; a totokom na varkurai ta diat ba kadiat

ra totokom na varkurai; a totokom na tabarikik ta diat ba kadiat ra totokom na tabarikik; a bunurut tadav diat, i topa ia ba dat a burutue diat; a variru tadav diat, i takodo upi dat a ru diat.

A maramaravut vargil

⁸ Koko avat a kang pa ta magit pire ta tikai, avat a varmari vargil ika; tago nina i mari ta ra tikai i tar pait ot pa ra tinata na varkurai.

⁹ Tago ra dari: “Koko u po, Koko u vardodoko, Koko u long, Koko i puruai ra balam upi ta magit kai ta ra tikai,” ma ona ta vartuluai akamana bula, i tur guvai par ta go ra tinata, dari: “Una mari talaim da u mari mule u.”

¹⁰ Nina i varmari pa i pait ta kaina magit pire talaina; damana ra varmari i pait ot pa ra tinata na varkurai.

¹¹ Ma go, tago da nunure ra e, ba go i manga topa ia muka upi avat a tavangun kan ra nidiop; tago a varvalaun i tar manga maravai pire dat gori, ma ta nam ra e da ga nurnur tavuna tana pata.

¹² I tar lolokon ra marum, ma i maravai ra keake; i boina ba dat a vorodo vue ra lavur mangamangana ai ra tabobotoi, ma dat a puak pa ra vargal na kapa.

¹³ I boina ba dat a vanavana bulbulu ma ra dovotina, da ta ra keake; koko ra ki varurung na papaua ma ra nimomo tava longlong, koko ra niruk varbat ma ra kaina mangamangana, koko ra vartultulianai ma ra varngu.

¹⁴ Ma avat a vavauluve ma ra Luluai Iesu Kristo, ma koko avat a nuknuk lua ure ra paka i vavat,

upi avat a pait ot pa ra lavur kaina mamainga tana.

14

Koko una kure ta tikai

¹ Ma nina i pagolgol kana nurnur, avat a agure vala pa ia, ma koko upi avat a vartoto me ure ra lavur magit ba pa i tapala.

² Tika na tutana i ot kana nurnur dari, ba i takodo ba na en ra lavur magit par; ta ra tikai, tago i palupel, i en ika ra vurigir.

³ Koko nina i iaian, na pidimuane nina ba pa i ian; ma nina ba pa i iaian, koko na kure nam i ian; tago God i tar vatur vake.

⁴ U to ia vang, Pi una kure ra tultul kai ta ra tikai? Ona na tur bulu, ba na bura bar, kana luluai kaka iat i kure. Maia pa, da vatur vapidikat ia; tago God na pait valar pa ia ba na vatur vaor ia.

⁵ Tika na tutana i ru tika na bung ma ta ra bung pata; ta ra tikai i ru rit ra lavur bungbung. Boina ba ra tarai par na ot muka ra nuknuk i diat tikatikai tana.

⁶ Nina i ru ta bung, i ru ia ure ra Luluai, ma nina i iaian, i iaian ure ra Luluai, tago i pite varpa tadav God; ma nina ba pa i ian, ure ra Luluai pa i iaian, ma i pite varpa tadav God.

⁷ Tago vakir ta tikai ta dat i lalaun ure ia iat mulai, ma pa ta tikai i mat ure ia iat mulai.

⁸ Tago ba da laun, da laun ure ra Luluai; ma ba da mat, da mat ure ra Luluai; damana ba da laun bar, ba da mat bar, dat kai ra Luluai ka.

⁹ Ta nin Kristo i ga mat, ma i ga laun mulai, upi la ra Luluai i diat par, diat dia mat ma diat bula dia laun.

¹⁰ Ma u, u kure turam dave? Ma u mulai, dave u piam turam? Tago dat par dat a tur boko ta ra mata i ra kiki na varkurai kai God.

¹¹ Tago di ga tumu ia dari:

“Da iau lalaun, a Luluai i biti, a lavur malmalikun na kau i ra tarai diat a talikun tadav iau, Ma ra lavur karama i ra tarai par diat a pite pa God.”

¹² Damana muka, dat par tikitikai, dat a vaarike vadovot mule dat pire God.

Koko una vung ra tukatukai

¹³ Damana koko dat a kure vargilians mule dat; ma dat a varkurai muka dari, ba koko ta tutana na vung ra tukatukai, ba ta magit ba na bura tana, ta ra nga i turana.

¹⁴ Iau nunure, ma i tar ot muka ra nuknukigu tai ra Luluai Iesu, ba pa ta magit i dur ure mule; ma pire nina ba i nuk ot pa ia ba ta magit i dur, pire nam i dur muka.

¹⁵ Ona turam i tabunu ure ra am magit, vakir u vanavana mulai ma ra varmari ka. Koko ra am magit na vuna ta ra vinirua kai nina ba Kristo i ga mat ure.

¹⁶ Koko na damana, ba diat a vatang kaina ure ra mangamangana i boina ta vavat;

¹⁷ tago ra varkurai kai God vakir a nian ba ra nimomo, ia ra mangamangana takodo, ma ra malmal ma ra gugu tai ra Takodo na Tulungen.

18 Tago God i manane nina i toratorom tai Kristo ta go ra lavur magit, ma ra tarai bula dia mainge.

19 Boina ba dat a murmur upi ra lavur magit dia vuna ta ra malmal, ma nam ra lavur magit, ba dat a vair vatavua vargiane dat me.

20 Koko dat a kamare vue ra papalum kai God ure ra nian. A dovotina ra lavur magit dia gilagilom par; ma i kakaina pire nam ra tutana ba i iaian ma ra balana i varpuai bat ia.

21 I boina ba koko da ian ra kanomong i ra lavur mangana vavaki, ma ba koko da mome ra vain, ba da pait ta magit bula ba na varirap turam upi na tutukai tana.

22 U nurnur laka? Una vatur vake kaum nurnur tam iat ta ra mata i God. I ti doan muka nina ba pa i tibuna takun ia mulai ma ta magit i nuk ia ba i takodo pirana.

23 Ma nam i lavur nuknuk lalar, a kaina varkurai na tadav ia, ba tumu i ian, tago pa i ian ma ra nurnur; ma ra lavur magit par ba pa dia vuna ta ra nurnur, a varpam par diat.

15

Koko dat a nuk pa ka kada mamainga

1 Ma i topa dat, da tur padikat, ba dat a puak pa ra lavur binilua kadiat dia bilua, ma koko dat a nuk pa ka ra magit ba dat ika, da mainge.

2 Boina ba dat par, tikitikai, dat a pait nam ra magit ba na vamaroro talai dat, dat a vair ia ma ra magit ba na boina tana.

3 Tago Kristo bula pa i ga pait ra magit ba ia kaka iat i ga mainge; ma da di ga tumu ia: “Kadia

tinata na varvul, di ga vul u me, i ga bura taun iau.”

⁴ Tago ra lavur magit par, di ga tumu diat amana, di ga tumu diat ure kada varvair, upi ba ure ra kini vovovon ma ure ra varmaram ta ra Buk Tabu dat a vatur vake ra nurnur.

⁵ Ma go, boina ba God, nina i vuna ta ra kini vovovon, ma ra varmaram, na tul tar avat ba na tikai ka ra nuknuk i vavat ure avat vargil varogop ma Kristo Iesu;

⁶ Upi avat a pite pa ra God ma Tama i kada Luluai Iesu Kristo ma ra kopono nuknuk i vavat ma ra kopono ngie i vavat bula.

A bo na varvai pire ra umana Tematana

⁷ Kari avat a mal vargiliiane avat, da Kristo bula i tar vatur pa avat, ure ra variru tadav God.

⁸ Tago iau biti ba Kristo ia ra tultul pire diat ra pokakikil upi na arikai ra dovotina kai God, upi na vadovot muka ra lavur tinata na varvatading dia ga tatike tar diat tai ra lavur patuana,

⁹ ma upi ra lavur Tematana diat a pite pa God ure kana varmari; da di ga tumu ia dari:

“Ure ke go ina pite varpa tam livuan ta ra lavur Tematana,

Ma ina kakakailai ta ra iangim.”

¹⁰ Ma i biti mulai dari:

“A umana Tematana par, avat a gugu varurung ma ra taraina.”

¹¹ Ma i tatike mule dari:

“A umana Tematana par, avat a pite pa ra Luluai; Ma boina ba ra lavur vuna tarai mutu diat a pite pa ia.”

¹² Ma go mulai Iesaia i tatike dari:

“A okor i Iese na arikai,
Ma nina i vana rikai upi na vatur ra varkurai ure
ra lavur Tematana:
A lavur Tematana diat a nurnur tana.”

¹³ Ma go muka, boina ba ra God i ra kini nunur
na vabuka avat ma ra gugu ma ra malmal par ure
ra nurnur, upi na pepeal kavava kini nunur, ta ra
dekdek i ra Takodo na Tulungen!

Paulo i rurung ta kana tutumu

¹⁴ Ma iau iat, a tara na turagu, i tar ot muka ra
nuknukigu ure avat, ba avat iat, ava tar buka ma
ra ko na nuknuk, ma ava buka ma ra kabinana
par, ma i tale avat, ba avat a pit vargilliane avat.

¹⁵ Ma iau ga papait na rurung ma kaugu tutumu
tadav avat, upi ina vanuk tar ia mulai ta ra
nuknuk i vavat ta go ra varmari God i ga tul tar
ia tagu,

¹⁶ Upi iau a tultul kai Kristo Iesu tadav ra lavur
Tematana, upi ina pait ra papalum ta ra bo na
varvai kai God, pi ra tinabar na Tematana na ti
kat muka, ba di vagongom ia ma ra Takodo na
Tulungen.

¹⁷ Damana kaugu ra langlang tai Iesu Kristo ta
ra magit kai God.

¹⁸ Tago pa ina rurung dari, ba ina tata. ure
ra lavur magit, ina vatang ika nam diat ba amir
ma Kristo amir ga pait diat ma ra tinata ma ra
papalum,

¹⁹ ta ra dekdek i ra lavur vakilang, ma ra
lavur magit na padapada varvo, ta ra dekdek i
ra Takodo na Tulungen upi ra lavur Tematana
diat a torom; damana aro Ierusalem ma ta ra
gunagunan i tur vurkikilane ma i tuk tar Ilirikum,

iau tar varvai rit bulbulu ta ra bo na varvai kai Kristo;

²⁰ maia pa, iau tar nuk pa ia pi koko ina ve ra bo na varvai tai ta gunan ba ra iang i Kristo i tar rararang tana, upi koko ina bili taun ta tavul a papalum kai ta ra tikai.

²¹ Ma, da di ga tumu ia dari:

“Diat ba pa ta varvai ure i ga vana rikai tadav diat, diat a nana,
Ma diat ba pa dia ga valavalongor, diat a matoto.”

Paulo i vaninara upi na vana uro Rom

²² Ia go i ga vake iau a do na pakana ta kaugu vinavana tadav avat;

²³ ma gori, tago pa ta gunan mulai ta go ra langlangun ba ina ki pa ia, ma tago mangoro na kilala iau tar mainge tuna ba ina vana tadav avat,

²⁴ ba ina vana Spania ina ga vana pire vavat (tago iau ki nunur upi ina gire avat ta kaugu vinavana, ma ba avat a tule kapi iau ta kaugu vinavana tana, ba i tar ot kada kini varirivut),

²⁵ ma go, iau biti, ba ina vana uro Ierusalem, upi ina kap tabar diat ra umana tena gomgom abara.

²⁶ Tago a Makedonia ma ra Akaia dia tar gugu upi diat a tul tar ta vartabar ure diat dia luveana pire ra umana tena gomgom aro Ierusalem.

²⁷ A dovotina, dia tar ga tana; ma i tar topa ia muka, tago dia tar kakang pire diat. Tago ona ra lavur Tematana dia tar vatur vake ta tiniba ta kadia lavur magit na tulungen, i takodo muka ba diat a maravut diat ma ta umana magit ure ra paka i diat.

²⁸ Ba iau tar pait ot pa go, ma iau ga vakilang tar go ra vuai na varmari ta diat, ina vana gil pire vavat ba ina vana Spania.

²⁹ Ma iau nunure ba ina pot tadav avat, ina pot ma ra pepeal varvadoan tai Kristo.

³⁰ Ma go iau lul vovo pa avat, a tara na turagu, ure kada Luluai Iesu Kristo, ma ure ra varmari kai ra Tulungen, pi dat a ongaongor varirivut ma ra niaring tadav God ure iau;

³¹ pi na valaun pa iau kan diat dia varongoi aro Iudaia, ma upi go ra papalum iau pait ia ure diat aro Ierusalem na boina ta ra mata i diat ra umana tena gomgom;

³² pi ina vana ma ra gugu tadav avat ta ra mamainga kai God, ma upi dat a ngo varurung.

³³ Ma go, boina ba ra God na malmal na ki pire vavat par. Amen.

16

Paulo i vatatabai diat

¹ Iau vateten tar Poibe ta vavat, a tai dat, ia ra tena maramaravut kai ra ekelesia Kenkrea,

² upi avat a mal pa ia ure ra Luluai, da i topa ra umana tena gomgom, ma avat a maravut ia ta ra lavur magit i mainge avat a maravut ia tana; tago ia iat i ga maravut ra mangoro, ma i ga maravut iau bula.

³ Avat a vatatabe Priska ma Akuila, amital papalum varirivut ma dir tai Kristo Iesu,

⁴ dir ga tul tar ra inoa i dir ure kaugu nilaun; ma vakir iau kaka, avet par ma diat ra lavur ekelesia ta diat ra Tematana, ave pite pa dir;

⁵ ma avat a vatatabe bula ra ekelesia ta kuba i dir. Avat a vatatabe Epainet, nina iau mari ia tuna, ia ra luaina vuai e aro Asia upi kai ra Luluai.

⁶ Avat a vatatabe Maria, nina i ga manga balaguan ure avat.

⁷ Avat a vatatabe Androniko ma Iunias, a ura niurugu, di tar vi varurue amital, dir rararang bula pire ra umana apostolo, ma dir ga lua bula tadav Kristo, ma iau ga mur.

⁸ Avat a vatatabe Amplias, nina iau mari ia tuna tai ra Luluai.

⁹ Avat a vatatabe Urbano kada tena papalum varirivut tai ra Luluai, ma Stakis, nina iau mari ia tuna.

¹⁰ Avat a vatatabe Apelis, nina di manane ure Kristo. Avat a vatatabe diat dia ki ra kuba i Aristobulo.

¹¹ Avat a vatatabe Erodion, a niurugu. Avat a vatatabe diat dia ki ra kuba i Nakiso, nina diat ba kai ra Luluai.

¹² Avat a vatatabe Tripaina ma Triposa, dir papalum ta ra Luluai. Avat a vatatabe Persis, nina di mari ia tuna, ma i ga ongaongor muka ta ra Luluai.

¹³ Avat a vatatabe Rupo, nina di ga pilak pa ia ure ra Luluai, ma nana ma nagu bula.

¹⁴ Avat a vatatabe Asinkrito, Plegon, Ermes, Patrobas, Ermas, ma ra lavur tura i dat, dia ki pire diat.

¹⁵ Avat a vatatabe Pilologo ma Iulia, Nereas ma taina, ma Olimpas, ma diat ra lavur tena gomgom par, dia ki varurung ma diat.

¹⁶ Avat a varvatatabai vargil ma ra gomgom na vargalum. A lavur ekelesia kai Kristo dia

vatatabe avat.

A mutuaina tinata na vartovo

¹⁷ Go iau lul vovo pa avat, a tara na turagu, ba avat a nuk vakilang diat, dia vuna ta ra lavur kini varbaiai ma ra lavur tukatukai, ba pa i varogop ma ra lavur vartovo, ava tar vartovo tana; ma avat a lingan kan diat.

¹⁸ Tago diat dia damana, pa dia torom tai kada Luluai Kristo, dia torom uka ta ra bala i diat; ma dia vagu pa ra bala i ra umana tena tamtavun ma kadia lavur maram na pirpir ma kadia lavur malamala bo na tinata.

¹⁹ Tago kavava tinorom i tar rararang rikai tadav ra lavur tarai par. Damana iau gugu ure avat tana; ma iau mainge tuna ba avat a kabinana muka upi nam i boboina, ma upi avat a tavune ra kaina.

²⁰ Ma a ik boko ra God na malmal na vadala Satan ta ra vavai na kau i vavat. Boina ba ra varmari kai kada Luluai Iesu Kristo na ki pire vavat.

²¹ Timoteo, nina i papalum maravut iau, i vatatabe avat; ma Lukio, ma Iason, ma Sosipater, a umana niurugu.

²² Iau Tertio, go iau, iau tumu go ra buk, iau vatatabe avat tai ra Luluai.

²³ Gaio, nina iau ki ra kubana, ma diat ra lavur ekelesia bula, dia vatatabe avat. Erasto, ra tena balabalaure mani ta ra pia na pal, i vatatabe avat, ma Kuato bula tura i dat. [

²⁴ Boina ba ra varmari kai kada Luluai Iesu Kristo na ki pire vavat par. Amen.]

A mutuaina niaring na pite varpa

²⁵ Ma go, tadav nina i vapidikat valar pa avat, da kangu bo na varvai ma ra varveai ure Iesu Kristo, da di ga vaarike ra magit na pidik, nina di ga vapidikane ta ra lavur tataun ania iat.

²⁶ Ma go di tar vaarike muka, ma ra umana buk kai ra umana propet, da ra vartuluai kai ra God tukum, dia vamatotone ra lavur vuna tarai mutu tana upi ra tinorom ure ra nurnur;

²⁷ tadav ra kopono God i kabinana, ure Iesu Kristo, a variru na tadav ia ma pa na mutu. Amen.

(Di ga tumu go tadav ra tarai Rom maro Korinto, ma di ga tul tar ia tai Poibe, a tultul kai ra ekelesia Kenkrea, ba na kap ia.)

**A BUK TABU A MAULANA KUNUBU ma A
KALAMANA KUNUBU**
**The Holy Bible in the Kuanua language of Papua New
Guinea**
Buk Baibel long tokples Kuanua long Niugini

Copyright © 1882-1983 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kuanua or Tinata Tuna or Tolai (Kauana)

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

1882 Mark 1883 +Matthew 1885 +Gospels (with revised Mt. Mk) BFBS NSW
Aux, Sydney 1891 +New Testament 1901 +New Testament (revised) BFBS,
London Translated by James Chalmers and W.G. Lawes (LMS)
1935 +New Testament [Repr +1942-1951] BFBS, London Translated by R.
Lister Turner and J.B. Clark (LMS)

1959 +New Testament 1962 +Genesis 1964 +Psalms BFBS, London and
Sydney 1971 1 Peter J. Palmer, Auckland 1973 +Bible (Repr 1974-+1991 BS
in Papua New Guinea, [Port Moresby-Lae] Revised and translated by Percy
Chatterton (LMS), assisted by Taunao Agaru, Reatau Mea, Morea Igo, Egi
Raka, Puka Oala, Mavara Hekure, and Dago Morea

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

bbc5a26d-4db3-53f1-9593-2319b90317db